

HANNA-MARI IKONEN

*HTT, dosentti., yliopistonlehtori (ma.)**Tampereen yliopisto*

Ikääntyvien naisten yrittäjäyys ja koiraharrastus elämäntapayrittäjäytenä

Kohti oudon tunnustamisen maaseutua

Artikkelin tavoitteena on osoittaa, että tunnustamalla tavanomainen mutta pienimuotoinen yritystoiminta arvokkaaksi sekä kiinnittämällä huomiota myös outoon yritystoimintaan voidaan tukea valtavirran varjoon jäävien yrittäjien toimijuutta. Siten erikoisetkin yritysideaat tulevat tunnistetuiksi potentiaalisina maaseudun elävöittäjinä. Perustan pohdintani kahdenlaiseen yrittäjääineistoon: 1) lähes 15 vuoden aikana tekemiini maaseudun naisyrittäjien tutkimushaastatteluihin ja 2) elämäntapaan ja koiraharrastukseen perustuvissa matkailualan yrityksissä tekemiini haastatteluihin ja havainnoiteihin. Peilaan empiirisiä kohteitani keskusteluun työn ja talouden muutoksista erilaisen maaseudulla asuvien ihmisten ja heidän taustojensa kannalta. Tuloksena on toimijalähtöinen näkökulma maaseudun toimeentulomahdollisuuksien uusiin ja uudella tavalla ajan-kohtaiseksi tullessiin kysymyksiin.

Asiasanat: naisyrittäjäyys, elämäntapayrittäjäyys, työ, toimijuus, tunnustaminen

Maaseutu tarvitsee idearikkaita, innostuneita ja yritteliäitä toimijoita. Maaseutu ei ole enää pelkästään maataloustuotantoa. Maaseudun potentiaali pitää hyödyntää. Nämä ovat tuttuja ja helposti kannatettavia maaseutupoliittisia lausumia. Kuitenkin työtä ja toimeentuloa maaseudulla koskeva keskustelu voisi saada vielä uusia sävyjä, jos sitä katsotaan laajemmassa työn ja toimeentulon muutoksen kehyksessä.

Tarkastelen tässä artikkelissa kahta erilaista maaseudun yrittäjäjoukkoa ja kysyn, miten yhtäältä tavallisen ja pitkään jatkuneen sekä toisaalta oudon eli uuden ja erikoiselta kuulostavan yritystoiminnan näkemisellä ja tunnustamisella arvokkaaksi voidaan huomata varjoon jääneitä kyvykkyyksiä ja mahdollisuuksia. Maaseutua koskevalla keskustelulla viittaa laajasti ajatuksiin, joita maaseudun mahdollisiin tulevaisuuksiin liitetään, en siis varsinaisesti politiikkatoimiin vaan maaseudun toimintakäytäntöihin ja ilmapiiriin. Perustan pohdintani kahdenlaiseen yrittäjääineistoon. Ensimmäisen aineistokokonaisuuden muodostavat lähes 15 vuoden aikana tekemäni maaseudulla yrittäjänä toimineiden, nyt jo ikääntyneiden naisten tutkimushaastattelut. Toinen kokonaisuus koostuu haastatteluista ja havainnoista epätavallisissa, ainakin osittain koiraharrastukseen perustuviissa matkailualan yrityksissä maaseudulla.

Peilaan empiriisiä kohteitani teoreettiseen keskusteluun työn ja talouden muutoksista erityisesti yksilöiden kokemusten kannalta. Tämä keskustelu ohjaa näkemään, mitä erilaisia kykyjä kartuttaneet ihmiset ovat saaneet työelämältä ja mitä he voivat odottaa siltä. Se osoittaa, että maaseutu on osa globaalitalouden prosesseja, mutta sitä, mitä seurauksia tällä keskinäisriippuvuudella on yksilöille, on tarkasteltava ottaen huomioon ihmisten taloudellinen, sosiaalinen ja kulttuurinen asema. Yhdistämällä työn ja talouden keskustelun maaseutukontekstiin muutamien käsitteiden avulla pyrin tarjoamaan keskustelua monipuolistavan näkökulman maaseutuun ja sen tulevaisuuteen.

Työelämän muutos ja pysyvyys

Usein työelämän muutosta kuvataan vertaamalla teollista ja jälkiteollista aikaa. Teollinen aika asettuu näissä vertailuissa lähes ikaikaiseksi vakioksi, johon nähden muutos johonkin merkittävästi erilaiseen on tapahtunut (Julkunen 2008; Adkins 2016). Yrittäjyyden diskurssi ei ollut yhtä läpitunkeva kuin nyt yrittäjäkansalaisuuden (esim. Harni & Pyykkönen 2018) aikana, vaikka pienyrittäjiä on toki ollut myös teollisuustyön ja hajautetun hyvinvointivaltion (Moisio 2012) valtakaudella. Tuolle ajalle tyypillisiä olivat, vaikka ne eivät täysin epätyypillisiä ole edelleenkään, vakaat palkat ja työsuhteet sekä selvä raja työn ja muun elämän välillä.

Tavassa ajatella tulevaisuutta onkin tapahtunut perustavanlaatuisia muutoksia. Pysyvät työpaikat ja edellisiä sukupolvia parempi elintaso eivät ole enää itsestäänselvyksiä, joiden varaan nuoret aikuiset voivat laskea (Howie & Campbell 2013). Nyt, globaalien kilpailun läpäisemässä, kansallista hallintaa purkavassa, jälkiteollisessa, digitalisoituneessa ja yrittäjämäisessä yhteiskunnassa tällaisen vakauden oletusarvoisuus näyttää poistuvan. Nyt vallitsee kilpailun eetos, jossa pärjäämisen uskotellaan olevan kiinni vain omista kyvyistä ja ahkeruudesta (Littler 2013). Erityisesti nuoria ihmisiä jaetaan riskinuoriin ja tulevaisuuspotentiaalia omaaviin (Kelly 2006; Serrano Pascual & Martín Martín 2017). Potentiaalisiksi pääsee, jos vaikuttaa työllistettävältä, yrittäjämäiseltä ja liikkuvältä – nämä

kolme ovat nuorten kohtaamat keskeiset diskurssit (Ikonen & Nikunen arvioitavana). Erityisesti nuorten kohdalla liikkuvuuden vaatimusta ei kyseenalaisteta, vaan jääminen kotiseudulle nähdään usein yksioikoisesti ongelmana. (Armila ym. 2016; Stockdale & Haartsen 2018.)

Kun työuran pituisiin työsuhteisiin, yhden koulutuksen riittävyteen tai sosiaaliturvan kattavuuteen ei voi luottaa, ketterä muuntautumiskyky tulee välttämättömäksi. Kaikkien työikäisten olisi panostettava siihen, että he ovat työllistettäviä, työhön sitoutuneita, tulevaisuudessa hyödynnettävää potentiaalia omaavia ja yrittäjämäisiä – ja voivat esittää itsensä ulospäin sellaisina (Ikonen 2013; Taylor 2015; Adkins 2016; Luckman 2016; Ikonen & Nikunen arvioitavana). Erityisesti keskiluokkaisen asiantuntijatyön sekä moninaisen luovan työn odotetaan olevan tekijälleen intohimo ja omistautumisen kohde (Gill & Pratt 2008; Gregg 2011). Esimerkiksi nuorten naisten kohtaama työelämän epävarmuus sekä tietotyön ja luovan työn luonne pakottavat olemaan jatkuvasti työn suhteen joustava ja valmiina (McRobbie 2013; Jokinen 2005). Sairastumiseen tai muuhun pelistä putoamiseen ei yksilön vastuuttamiseen perustavassa kilpailussa juuri ole varaa. Työn vaatimusten voi sanoa tulleen intensiivisemmiksi.

Monille maaseudun yrittäjille tässä ei ole mitään uutta (esim. Ikonen 2008; 2013). He ovat jo pitkään myyneet henkilökohtaisia kykyjään ja koko persoonaansa, eivät vain työaikaansa ja materiaalisia tuotteitaan. Työn luominen itse itselleen ja yrittäjämuotoinen toiminta on ollut maaseudulla pakko ja mahdollisuus vähintäänkin 1990-luvun laman, EU-jäsenyyden, kaupan vapautumisen ja valtiojohtoisuuden vähentymisen myötä. Lisäksi on huomattava, että maataloudesta eläville aiemat erottelut työn sekä asumisen, vapaa-ajan ja perheen välillä eivät ole olleet elettyä todellisuutta. Se, sen paremmin kuin toimeentulon vakauskaan, ei ole ollut todellisuutta myöskään pienyrittäjille. Maaseutukontekstia ajatellen työntekijälle asetetut vaatimukset ovat sekä uusia että tuttuja.

Maaseudulla toimivat yrittäjät harjoittavat usein pienyrittäjyyttä, kuten lähes kaikki suomalaiset yrittäjät, sillä Tilastokeskuksen vuoden 2013 tietojen mukaan 93,4 prosenttia yrityksistä oli alle

10 hengen kokoisia (ks. Ojala ym. 2017, 146–147). Myös tutkimukseni kohteet, nais- ja elämäntapayrittäjät, harjoittavat hyvin pienimuotoista yrittäjyystoimintaa. Vaikka tällainen yrittäjyys on kiinni laajemmissa talouden virroissa, suhde on jännitteinen, mutta myös täynnä pilkottavia mahdollisuuksia, kuten empiria osoittaa.

Käsitteellisiä apuja maaseudulla tehtävän työn tarkasteluun: Oudon tunnustaminen, nykytyöntekijän toimijuus ja naistapaisuus

Oudon tunnustamisella tarkoitan tässä yhteydessä vähän tunnettujen yritysalojen, kuten omassa tutkimuksessani koiraharrastukseen perustuvan yrittäjyyden, vakavasti ottamista maaseutua koskevissa kehityspuheissa ja -käytännöissä. Outo on yleiskielen sana, mutta käsitteenä se on lähtöisin queer-tutkimuksesta, jossa se viittaa erityisesti heteronormatiivisuuden osoittamiseen ja sukupuoli- ja seksuaalikäsitteiden monipuolistamiseen. Samalla voidaan outouttaa tietämisen muitakin normeja ja vikuroida tavanomaisinta katsantokantaa vastaan. Queer onkin nimenomaan verbi, joka kuvaa aktiivista (toisin)tekemistä. (Vänskä 2011.) Joidenkin (queer-teoriassa erityisesti muiden kuin heteronormiin sopivien) tietämistä ja elämisen tapoja koskevat hiljaisuudet ja aukot tulevat keskustelun aiheeksi (Hekanaho 2006 Vänskan 2011 mukaan). Käsitettä voi laventaa koskemaan muitakin syrjään jätettyjä positioita ja politiikkoja (Coleman 2017, 539). Tällaisella löyhällä tavalla se ohjaa luentaani.

Oudon käsite muistui mieleeni luovasti aineistojani lukiessa. Näin aineistossa paljon yritystoiminnan käytäntöjä, joista ei politiikassa tai mediassa juuri puhuta. On selvää, miksi oudon tunnustaminen ja keskustelun laventaminen olisi maaseudulle tärkeää: näin potentiaali saataisiin paremmin esille, käyttöön ja leviämään. Idearikkaus, arvostus ja hyväksyminen auttaisivat kaikkia. Samanaikaisesti kiinnostavaa ja kenties hälyttävää on, kuinka paljon ennakkoluulottomuudella ja innovatiivisuudella, oudon hyväksymisellä, jo onkaan tekemistä maaseudun kehittämisen ja yleisen yrittäjyysmyönteisen retoriikan kanssa.

Periaatteessa maaseudun toimijoilla on siis valmius hyväksyä epätyypillistä ja valtavirrasta poikkeavaa, mutta käytännössä näin ei tapahdu, ainaakaan kaikkien kokemuksen mukaan.

Toinen käsite, tunnustaminen, liittyy myös siihen, että monenlainen toiminta nähdään arvokkaana. Käsitän tunnustuksen tässä varsin yleisessä merkityksessä sekä ennen kaikkea suhteessa työhön, enkä mene kovin syvälle käsitteen filosofisiin juuriin. Tunnustuksen saaminen on ihmisille yleisinhimillinen tarve, mutta ei silti aina yksinkertaista saavutusta. Se perustuu jonkinlaiselle vakiintuneisuuden saavuttamiselle, ja koska vakiintuneisuus arvioidaan ulkoapäin, myös tunnustus saadaan ulkoapäin (Honneth 1995). Kyse on sekä materiaalisten resurssien jakautumisesta että arvokkuuden ja toimintatilan tunteesta: kysymyksestä kelpaanko ja riitänkö minä yhteiskunnassa. Varsinkin työssä tunnustaminen on tärkeää (Dejours 2007; Honneth 1995). Kyse on aina myös valta-asemista, joiden määrittäjinä ovat muun muassa sukupuoli ja luokka (McNay 2008).

Tunnustuksella ja nykytyön luonteella on kiinnostava, joskin problemaattinen yhteys. Pienyrittäjyys maalla ja erityisesti käsin tekemistä vaativilla aloilla – tosin tässä kohdassa pitää myös mainita, että maaseudulla tehtävä työ ja yrittäjyys voivat perustua myös (huippu)teknologiaan – kuulostaa tänä päivänä jopa idealistiselta työltä. Kun korkeasti koulutetun sisältöitä tekevän keskiluokan tietointensivissä ja abstraktissa työssä työn lopputuote etäänny tekijästään, työntekijän mieli ei pysy järjestyksessä ja hän joutuu huolehtimaan ulkokuorestaan ja minuuden esityksistään (Vähämäki 2009), hän kokee tunnustusvajetta (Julkunen 2008). Maaseutu sen sijaan soveltuisi käsityövaltaiselle, matalan hierarkian työlle, jota tehdään tuote eikä tekijän nimi edellä – työlle, jota tehdään sen itsensä tähden eikä siitä saatavien tunnustusten takia (Sennett 2008). Kiireetön ympäristö saattaa auttaa toteuttamaan työtettä, jossa voidaan omistautua pitkäjänteisesti työlle ja saada aikaan laadukasta jälkeä. Tällöin minuu vapautuisi esittämisen ja ulkopuolisten hyväksynnän hakemisen alta, mikä näyttää olevan sisäänrakennettu ominaisuus jatkuvassa ja yksilöllistetyssä kilpailussa (Dashtipour 2014).

Tunnustuksen hakemisella ja saamisella on yhteys toimijuuteen (McNay 2008, 4–6). Oman toimijuuden tavan tunnustaminen tuo kokonaisvaltaista toimijuuden tuntoa, mitä ei tee vain yksittäisten tekojen tai saavutusten palkitseminen. Erityisesti omien aineistojeni perusteella tärkeää olisi pitkään jatkuneen, sitkeän, puurtavan, monesta selviytyneen, muun elämän ohella hoidetun, edelleen pieneltä näyttävän mutta tekijäänsä ”maailmassa kiinni pitävän” (Honkasalo 2008) toiminnan arvostus.

Aineistojeni ihmisten toiminta on usein myös naistapaista eli sisällöltään ja muodoltaan sellaista, jota naisten on ollut tapana normien ja vakiintuneiden tottumusten mukaisesti tehdä (Jokinen 2005, 50). Tällaiseen näyttävät sitoutuneen myös jotkut aineistojen miehet, jolloin se tarkoittaa jonkinasteista tietoa etäisyyden ottoa miestapaisuudesta eli siitä, miten miesten on ollut tapana toimia. Tällainen toimijuus on yksilölle arvokasta ja toimijuuden tuntoa tuovaa, mutta se ei välttämättä tule tunnustetuksi poikkeuksellisia huippuyksilöitä ihannoivan työn ja talouden kontekstissa. Se, että on ympäristö, jossa on hyväksytty ja tunnustettu ja jossa tuntee olevansa rauhassa, ei ole vähäpätöinen asia. Innovoinnin ja dynaamisuuden sijaan tai ainakin ohella nämä voisivat olla maaseudun vahvuuksia.

Aineisto

Käytän tässä artikkelissa kahden tutkimusprojektin aineistoja. Ensimmäinen on maaseudun naisyrittäjiä käsittelevä seurantatutkimus, joka perustuu haastatteluille. Toinen on koiraharrastuksesta tai halutusta elämäntavasta työtä tehneitä yrittäjiä koskeva tutkimus, jossa olen tehnyt haastatteluja ja osallistuvaa havainnointia. Esittelen aineistot vuoron perään ja kerron, miten olen lue- nut aineistoja nyt käsillä olevan artikkelin tarkoitusta varten.

Tapaus naisyrittäjät

Olen haastatellut pohjoiskarjalaisella ja pirkanmaalaisella maaseudulla yrittäjänä toimineita naisia kolmesti. Ensimmäisen kerran haastattelin

heitä vuodenvaihteen 2001–2002 ympärillä, jolloin kaikkien haastateltujen yritystoiminta oli aktiivista (esim. Ikonen 2008). Nämä naiset olivat myös vastanneet vuonna 2000 alueiden naisyrittäjistä valikoidulle joukolle lähettämäni kyselyyn, kertoneet siinä yrittäjyydestään ja ilmoittautuneet halukkaiksi haastatteluun. Ensimmäiseen haastattelukierrokseen – vaikka en silloin ajatellut tämän olevan vasta ensimmäinen kierros – osallistui 18 naista.

Seuraavaksi haastattelin näitä yrittäjiä tai jo entisiä yrittäjiä vuonna 2009. Sain sovituksi haastattelun 16 naisten kanssa. Tuolloin heistä toimi yrittäjinä 11, joskin kaikki olivat muuttaneet jotakin yritystoiminnassaan, jotkut kokonaan alaikin ja joidenkin yrittäjyys oli osa-aikaista. Viisi oli lopettanut. Osa heistä oli siirtynyt eläkkeelle, osa palkkatöihin ja yksi oli pitkällä sairauslomalla. (esim. Ikonen 2013.)

Nyt käsittelen haastattelukierrosta, jonka tein jälleen seitsemän vuotta toisen kierroksen jälkeen eli vuonna 2016 (ks. myös Ikonen 2018b). Tällöin tavoitin 16 naista, mutta varsinaisesti haastattelin 12 naista. Haastateltavista yhdeksän toimi yhä yrittäjänä. Naiset olivat noin 45–75-vuotiaita ja heidän yritysalaansa olivat koskeneet elintarvikkeiden jalostusta ja myyntiä, käsitöiden valmistusta ja myyntiä, hyvinvointipalveluja, majoitusta, hevosalaa, ompelualaa ja kukka-alaa.

Koodasin haastattelukysymysteni johdattamina mutta aineistolähtöisesti nimettyinä haastatteluista yhteensä 11 teemaa: esimerkiksi itsensä markkinointi sosiaalisen median aikakaudella, terveyden pohdinta, loppumattoman työmäärän ja työhön kohdistuvan intohimon välinen suhde sekä ajatukset perheellisyydestä ja erityisesti äitiydestä. Teemojen avulla hahmotin haastatteltujen pohjasävyksi pohdinnan elämän mittaisesta ja hyvin naistapaisesta työstä. Naisyrittäjät kokevat saavuttaneensa tuloksia yrittäjätaipaleellaan samalla kun hapuilevat saavutuksilleen tunnustettavaa ja tunnustettavaa muotoa. Naiset näyttävät toivovan tunnustusta nimenomaan omalle toimijuuden tavalleen.

Tartuin tässä aineistossa juuri tunnustamisen tematiikkaan. Halusin tavoittaa jotakin, mitä haastatteluista voi lukea vuosien aikana tapahtuneiden

yritystä ja muuta elämää koskeneiden faktuaalisten muutosten ohella. Kiinnostukseni työelämän eläytymisiin muutoksiin ohjasi huomaamaan, että haastateltavat puhuivat haasteista, joita kohtaavat halutessaan tehdä työnsä hyvin. Intohimoinen hyvin tekeminen – jonka he määrittelevät omista lähtökohdistaan käsin – oli ollut kantava teema aiemmillä haastattelukierroksilla. Kolmannella kierroksella näin, että tässä hyvin tekemisen ihanteessa oli sekä kaikuja autonomisesta käsityöläisyydestä, että tuskasta pohdintaa vaikeuksista selviytyä ja tuntea arvokkuutta.

Edellä kuvasin Richard Sennettin (2008) käsityömaista työtettä, jossa oleellista on nimenomaan tekeminen ja työn pitkäjänteisyys ja laadukkuus. Tällaisessa työssä esimerkiksi Parisa Dashtipour'n (2014) mukaan työntekijä vapautuisi ulkoisen tunnustuksen tavoittelusta. Kuitenkin työn ja tuotteiden markkinoinnin maailmassa kehitys menee päinvastaiseen suuntaan. Esimerkiksi käsityöläiset, taiteilijat ja erikoistuneet ammattilaiset nimenomaan tuotteistavat itseään: he tekevät töitä nimellään, josta on tullut tuotemerkin kaltainen. Suunnittelijalla on niin sanottu nimi, mutta varsinainen valmistus on nimeä, vailla tunnustusta ja usein arvostustakin. Eräs haastattelemani käsityöyrittäjä otti esille juuri tämän ilmiön. Sille vastakohtaisesti kyseinen yrittäjä vastaa tuotteesta suunnittelusta toteutukseen ja markkinointiin asti. Hänellä on kokonaisvaltainen työote ja hän nauttii työn tekemisestä, mutta ulkopuolista tunnustusta tällainen työntöön tapa ei minän brändäämisen kulttuurissa juuri saa. Siispä aloin analyysissäni kiinnittää huomiota nimenomaan tunnustuksen etsimiseen. En voinut myöskään olla huomaamatta, että naiset käsittelevät nimenomaan naistapaista toimijuuttaan (Jokinen 2005).

Tapaus elämäntapayrittäjät

Toinen aineisto koostuu haastatteluista ja osallistuvasta havainnoinnista kuudessa yrityksessä. Tarkastelemani viisi suomalaista ja yksi ruotsalainen yritys kaupallistavat maaseututilaa erityisesti ihmisille, jotka lomailevat tai harrastavat aktiivisesti koiriensä kanssa (ks. myös Ikonen 2016; 2017;

2018a). Yhteensä tutkimuksessa on mukana 12 yrittäjää (noin 30–55-vuotiaita), sillä jotkut työskentelevät yksin ja joillakin on kumppaneita. He tarjoavat majoitus- ja/tai harjoitustilaa koiraharrastajille sekä koulutuspalveluja joko omaan osaamisensa perustuen tai kutsumalla vierailevia kouluttajia.

Yritysvierailujeni yhteydessä tein teemahaastatteluja, joissa käsiteltiin esimerkiksi asiakaspalveluun liittyviä käytäntöjä, paikan merkitystä ja haastateltavien työelämähistoriaa. Haastattelujen lisäksi havainnoin asiakasvierailuja, tein muistiinpanoja ja keskustelin yrittäjien kanssa myös varsinaisten tutkimushaastatteluiden ulkopuolella. Vierailut olivat osallistuvia: juttelin vieraiden kanssa, tarkastelin ympäristöä ja osallistuin itse ruokailuihin, majoitukseen ja koulutuksiin. Yrittäjät tiesivät etukäteen minun tulevan paikalle tutkijana. Myös vieraita tiedotettiin tutkijan läsnäolosta.

Näiden oudoksikin miellyvien yritysten olemassaolo kertoo, että ihmisillä on halua investoida rahaa ja vapaa-aikaansa räätälöityihin palveluihin. Koiraharrastajien kohdalla ne tarkoittavat laadukasta koulutusta, sopivia harjoittelutiloja ja miellyttävää vapaa-ajanviettopaikkaa. Koiriin liittyvät palvelut ovat uusi, kasvava ja monipuolistuva yritystoiminnan ala. Mahdollisesti hemmoteltujen lemmikkikoirien sekä tulli-, poliisi- ja opaskoirien kaltaisten työkoirien lisäksi on kasvava koiraharrastuksen alakulttuuri: aktiivista harrastamista varten hankitut koirat (Gillespie, Leffner & Lerner 2002; Haraway 2003; Lund 2014; Ikonen & Pehkonen 2017). Alakulttuuri käsittää muun muassa agility-, tottelevaisuus-, paimennus- ja palveluskoiraharrastajia, joita nämäkin yrittäjät palvelevat. Tämän tutkimusaiheen valitseminen juontui paitsi monivuotisesta koiraharrastuksen havainnoinnistani, erityisesti kiinnostuksestani työelämässä tapahtuviin liikahduksiin, joiden taustalla on työn varmuuden rapautuminen ja yksilötasolla koetut epä-mukavuudet ja toisaalta uudet mahdollisuudet.

Maaseudun potentiaali

Suomenkin kaupungeissa väljä tila alkaa olla harvinaisuus ja siten arvokas resurssi. Koiraharrastajat arvostavat tällaista avaruutta ja tarvitsevat erityisiin

tarpeisiinsa soveltuvia harrastus- ja vapaa-ajanviettopaikkoja. Toimintaan sopivia tiloja löytyy helpoiten maaseudulta, jossa on peltoja, metsiä, ehkä halli ja rakennuksia majoittumiselle sekä ruokapalveluille. Useimmat aineiston yrittäjistä olivat etsineet pitkään sisätiloiltaan, ympäristöltään ja sijainniltaan potentiaalisia paikkoja, kuten vanhoja maatiloja, kyläkouluja, kurssikeskuksia ja seurantaloloja. Soveliailta paikoilla on tiettyjä reunaehtoja: useimmat asiakkaat tulevat kaupungeista, joten matka niihin ei saa olla liian pitkä, mutta kovin lähellä kaupunkia puolestaan maan hinta olisi liian kallis. Myös kunnostus- ja ylläpitokulujen on oltava kohtuulliset. Työ ja harrastus on pystyttävä yhdistämään, sillä yritystoiminta pohjautuu yrittäjien omaan haluttuun elämäntapaan. Koiraharrastuksiin sopivien fyysisten resurssien lisäksi koiraharrastaja-asiakkaat – kuten ketkä tahansa palveluita ostavat – hakevat myös positiivista elämystä.

Tutkimani yrittäjät eivät olleet itseisarvoisesti kaivanneet maaseudulle, vaan tärkeintä on ympäristö, jossa omien ja vierailijoiden aktiviteetit tulevat mahdollisiksi (myös Roberts & Hall 2004). Unelmat arvojen mukaisesta työstä, itsensä toteuttamisesta ja oman elämänsä kohtuullistamisesta voivat herätä, kun palkkatyö kaupungissa tuntuu epätydyttävältä, tai jos työtä ei ole ensinkään. Tällaisessa tilanteessa voi syntyä kiinnostus epätyypilliseen elannonhankkimiseen. Kontekstia avaamalla tällaiset liikeideat voivat tulla myös ulkopuolisille paremmin ymmärrettäviksi.

Maaseutumaisten elementtien myymisessä matkailijoille ei ole sinänsä mitään uutta. Maaseutua markkinoidaan yleisesti kuvastolla, jossa maaseutu on yhtä kuin perinteet, rauha, menneisyyden estetiikka ja nykyajassa eksoottiselta näyttävä ”aito” elämäntapa (Bunce 2003; Short 2006; Hall 2009; Vepsäläinen & Pitkänen 2010; Brandth & Haugen 2014). Kuitenkin omalla aineistollani olen halunnut kiinnittää huomiota siihen, kuinka maaseutua tuotetaan ja kulutetaan samanaikaisesti. Tämä ajatus sopii yhteen sen kanssa, että nykyajan matkailija haluaa paitsi nähdä uusia paikkoja, myös saada moniaistillisen, yksilöllisen ja aktiivisen kokemuksen (Cater & Smith 2003; Crouch & Desforges 2003). Tutkimani koira-alan yrittäjät edustavat osittain samanlaista matkailun uudem-

paa genreä kuin esimerkiksi laajat ilmiöt urheilumatkailu (Ritchie 2011) ja hevosmatkailu (Guðrún Helgadóttir & Ingibjörg Sigurðardóttir 2008; Ypäjän hevosopisto 2009). Ne liittyvät maaseudun postproduktionistiseen vaiheeseen, jossa alkutuotannon ohella tai kokonaan siitä irrallaan tuotetaan jotakin muuta, erityisesti ympäristön mahdollistamia elämyksiä.

Pienimuotoiselle maaseutumatkailulle on tyypillistä, että sen toimipaikka on samalla yrittäjän koti. Paitsi että tutkimani yrittäjät tekevät työtä, jonka suorituspaikka on kokonaan koti, myös asiakkaat tulevat yrittäjän kotiin. Juuri muualta maalle muuttaneet ihmiset päätyvätkin usein kotona tapahtuvaan matkailupalveluyrittäjyyteen (Hall 2009, 60). Maalle puolestaan muutetaan monesti halutun elämäntavan perässä (Ateljevic & Doorne 2000; Hall 2009; Cederholm & Hultman 2010), johon toisinaan liittyy kiinteästi aktiiviharrastus ja epätydyttävä aiempi työelämä. Tällöin työ ja harrastus, työaika ja vapaa-aika tai perhe aika sekä yksityinen ja kaupallinen tila sekoittuvat jatkuvasti muuttaen koko kodin käsitettä (Di Domenico & Lynch 2007; Cederholm & Hultman 2010; Brandth & Haugen 2012). Koti työpaikkana on kiinnostava, ajankohtainen eikä täysin ongelmaton aihe, johon tässä artikkelissa ei kuitenkaan ole mahdollisuutta syventyä enempää (ks. Ikonen 2017).

Tällainen rajoja ylittävä työ on tyypillistä uudelle taloudelle, joten vapaa-aikansa ja harrastuksensa työksi muuttava itsensä työllistäjä on jopa uuden työn ideaalisubjekti. Heidän työssään on paljon sekä uutta että vanhaa. Uuden talouden työssä oman persoonan käyttäminen on tärkeää, kuten edellä naisyrittäjien muuttuvaa tilannetta kuvatessani selitin. Koiraharrastajia maaseudulla palvelevien yrittäjien työ perustuu juuri sille, että he myyvät oman yksilöllisen palvelukokonaisuutensa. Tarjottava tuote on kokemus, ja tuo kokemus syntyy juuri palvelun tuottajan persoonan kautta (Brandth & Haugen 2012, Cederholm & Hultman 2010; Valkonen 2011). Samalla yrittäjät pyrkivät irtiottoon uuden työn kovista vaatimuksista ja hakeutuvat kohti mielekkäämpää ja vaatimattomampaa elämää. On elämäntapayrittäjyydelle tyypillistä (Ateljevic & Doorne 2000; Guðrún

Helgadóttir & Ingibjörg Sigurðardóttir 2008; Cederholm & Hultman, 2010) ja yrittäjyydelle yleensä epätyyppillistä (vrt. kuitenkin osuustoiminta), että voitontavoittelu päämotiivina hylätään ja merkittävämmäksi tulevat arvojen ja tavoitteiden mukainen elämä.

Vanha ja uusi normaali

Yrittäjyys eriytyy sukupuolen mukaan määrällisesti ja laadullisesti. Naisyrittäjien määrä pysyttelee noin kolmanneksessa kaikista yrittäjistä. Tutkimuksissa on havaittu, että jo puhuvat ovat erilaisia ja hallitseva puhetapa on maskuliininen: yrittäjyys on miesverkostoja, hierarkioita, teknologisia innovaatioita, voittamista ja sijoitusriskejä (Ahl 2002; Hamilton 2013; Giazitzoglu & Down 2017). Tällaiseen toimintaan maaseudun naisyrittäjien on vaikea samaistua, eikä elämäntapaan perustuva yrittäjyyksään toteuta poliittisen diskurssin ihannetyyppiä. Esimerkiksi seuraavassa lainauksessa pitkän linjan yrittäjä naisyrittäjien seurantatutkimuksesta kuvaa, että monen yrittäjyyttä luonnehtii yhä puurtaminen, näkymättömyys, työvaltaisuus ja hidas kehittäminen. Samalla syntyy tunne, että tällainen yrittämisen tapa ei tule kuulluksi.

Niin paljon puhutaan yrittäjyydestä ja tämmöisestä mutta aina nostetaan joku start up -touhu siihen etunenään. Joka on ihan niinku, tämmösen pitkän linjan yrittäjän näkökulmasta niin se on tavallaan tuulenpesän rakentamista. -- Koska niissä on se onnistuminen, se on niin veteen piirretty viiva. -- Ne lähtee niinku, että sitä kokeillaan että no onnistuuko tai ei onnistu, ei sitä lähdetä tekemään niinku meikäläiset on lähteny että mä rupeen yrittäjäksi ja mä sitten olen yrittäjä. -- Että sitä muutetaan ja kehitetään ja, kehitetään ja, niin jotenkin se pitäis palkita yhteiskunnassa. Että se yrittäminen ei oo pelkästään sitä että ollaan siellä start up -saunassa vaan että se on sitä puurtamista.

Lainauksessa näkyy, että yrittäjä haluaisi nostaa omantyyllisensä tekemisen esille. Syynä voi yhtäältä olla uuden talouden tuottama pakko alleviivata yrityksen näkyvyyttä. Toisaalta kyse voi olla tällaisen toiminnan kritiikistä – halusta näyttää myös muita, aivan päteviä yrittämisen tapoja. Niiden jääminen sivuun julkisessa puheessa vähentää

monien yrittäjien toimijuuden tuntoa ja arvokkuuden kokemusta. Jotkut alkavat tuntea olevansa vääränlaisia persoonia, ja he väsyvät interaktiivisuuden vaatimuksiin.

Jotkut haastatteleman yrittäjät molemmista aineistoryhmistä ovat hankkineet lisätuloja palkkatyöstä jatkuvasti tai toisinaan. Erityisesti maaseudun naisyrittäjien tapauksessa ongelmana on kuitenkin se, että tarjolla olevat palkkatyöt eivät tarjoa riittävästi joustoa. Yrittäjyys takaa paremman joustavuuden, ja se tarkoittaa nimenomaan arjen selviytymiseen liittyvää naistapaista toimintaa, jolloin voi vuoron perään huolehtia – ja olla valmiina huolehtimaan – yrityksen ja perheen tarpeista. Uuden työn yhteydessä paljon puhuttu jatkuva valmiina olo, joustavuus ja työn rajojen liudentuminen (Jokinen 2005; Vähämäki 2009) ovat monien naisyrittäjien tapauksessa hyvin materiaalisia välttämättömyksiä. Nämä vaatimukset eivät siis ole ominaisia vain tietotyölle, eivätkä ne ole täysin uusiakaan (Anttila & Oinas 2017). Pienyrityksien naisille toisten takia joustaminen ja työn rajojen venyttäminen ovat ikaikaisia piirteitä, mutta uutta on intensiivisyys, kun läsnä on oltava virtuaali- ja reaali maailmassa, lasten hoivassa ja harrastuksissa varsinaisissa työasioissa ja työhön etäisesti vaikuttavassa suhdetoiminnassa.

Naisyrittäjien seurantatutkimuksessa kaikki yrittäjät ovat myös äitejä. Yrityksen kehittyminen on ainakin jossakin vaiheessa ollut äitiydelle alisteista, mikä poikkeaa yrittäjyyttä edistävien viranomaisten retoriikasta. Lasten isän roolia ei ole vaadittu muutettavaksi, eikä isyydestä juuri puhuta yrittäjyyden yhteydessä julkisuudessa. Tosin elämäntapayrittäjäaineistoni kahden pariskunnan, joilla oli lapsia, sekä isät että äidit korostivat laadukkaampana pidetyn kasvuympäristön ja sitä kautta hyväksi katsomansa vanhemmuuden merkitystä yrittäjyysspäätöksessä.

Naisyrittäjäaineistossa perheiden valinnat ovat hyvin sukupuolistuneita. Sukupuolitapainen toiminta on ymmärrettävää kyseisessä ympäristössä. Lasten kotihoito oli aikoinaan monelle kyseenalaistamaton ratkaisu, koska yrittäjyyttä ei mielletty työksi, joka vaatisi säännöllistä keskittymisai-kaa. Yritys oli jopa saatettu perustaa, koska lapset haluttiin hoitaa kotona tai koska perheelle sopivat

julkiset lastenhoitopalvelut olivat syrjäseudulla vähäiset. Lasten kotihoidon valinta on ymmärrettävää, jos lähimpään päiväkotiin on parikymmentä kilometriä ja äidin työ ei rajaudu pelkästään päiväkodin aukioloaikoihin eikä toisaalta täytä kaikkia hoitopäivän tunteja. Näin erityisesti, kun lapsilleen omistautuva äiti saa kulttuurista tukea valinnalleen, ja näin siitä huolimatta, että yrityksen kehittäminen hankaloituu.

Näin ollen yrittäjyyden käytännöt rakentuvat sukupuolittain hyvin erilaisiksi eikä saavutusten vertailu samalta viivalta ole reilua. Naisyrittäjät ovat loistaneet monitoimisuudessa, työteliäisyydessä, luovuudessa ja selviämisessä. Kuitenkaan näistä ei palkita rahalla ja maineella samassa mitassa kuin täysipainoisen yrittäjyyteen teknisillä aloilla panostaneita. Omalla sankaruudellaan naiset myös ylläpitävät sukupuolistuneita rakenteita ja käytäntöjä. Toimijuus säilyy naistapaisena. Yksilölle se on arvokasta ja toimijuuden tuntoa tuovaa, mutta se näyttää säilyvän merkitykseltään pienenä sukupuolineutraalin työn ja talouden kontekstissa tarkasteltuna.

Kuitenkaan pelkkä sukupuoli ei merkitse tietynlaista yrittäjyyttä. Toinen aineistoni, elämäntavan mahdollistamiseksi yrittäjyyden valinnat, ovat myös kaukana maskuliinisesta ja miestapaisesta – eli siitä, miten miehillä on yleisesti tapana toimia – yrittäjyyspuheesta. Nämä miehet ja naiset ovat jättäneet eniten julkista huomiota saavat yrittäjyyden piirteet, kuten teknologiakeskeisyyden, voitontavoittelun ja jatkuvan kasvun, ja seuranneet kiinnostuksen kohteitaan ja kehittäneet taitojaan epätavallisilla aloilla. Ihmettelyä ratkaisu tuki on herättänyt, kuten seuraava mieskertoja sanoo:

ei oo kauheesti jatkettu jatkettu suvun saappaissa. Varsinkin mä olen oikein varsinainen mustalammas. Kaikki muut on ylevästi koulutettuja, käy säännöllisessä työssä. Mä olen vaan tämän hunsvotti ku tekee jottain. – – ne tietää ettei siihen kannata hirveesti puuttua ni, ei siihen, jokainen tekee oman valintansa.

Laajemman tilanteen kuuleminen tekee ratkaisut helpommin ymmärrettäväksi. Seuraavassa on katkelma siitä, miten maaseutumatkailuyrittäjät ja pariskunnan mies selittää omalta osaltaan ratkaisun taustoja. Varsinkin yhdistettynä puolison toiveisiin

sekä perheen ja lähipiirinkin taitoihin ja elämänarvoihin valittu yrittäjyyden tapa näyttää ulkopuolisellekin ymmärrettävänä.

liikenne jumittui – – niin mä ajattelin et ei saakeli, mä en kylä niinku tänne rupee ajamaan mitään työmatkaa, tää kestäähän järjettömän kauan. – – Me oltiin kateltu tätä paikkaa et tää on myynnissä. – – no sit mä tulin haastattelusta, sanoin et mä olin siinä niinku loppusuoralla, meit oli kaks enää jäljellä, sit mä sanoin et mä epäilen et mä en saa sitä paikkaa mut mä tiedän et mä en halua sitä paikkaa, et mä soitan nyt sille välittäjälle, tän paikan välittäjälle huomenna ja mennään kattoon sitä.

Kokemuksia vähättelystä

Aiemmin lainattu naisyrittäjäaineiston haastateltava kokee nykyisen kiihkeätahtisen ja verkossa esiintymiseen perustuvan yrittäjyyden olevan jollakin tavalla valheellista, epäaitoa ja oman toimijuuden tyhjäksi tekevää. Samanlaisesta turhasta, ilman järkeä tuntuvaa päämäärää tapahtuvasta kiihkeydestä ja kilvoittelusta ovat sanoutuneet irti myös kaksi yläpuolella lainattua miesyrittäjää elämäntapayrittäjäaineistosta. Työikäisillä miehillä on kuitenkin yhteiskunnan sukupuolirakenteiden takia naisia enemmän resursseja sanoa, että he yksinkertaisesti ovat tehneet yksilöllisen valinnan, vaikka se olisi epätyypillinen. Miesten haastateluissa ei ole samassa määrin puhetta kyseenalaistetuksi tulemisesta. Kyse voi olla myös kulttuurisista kertomisen malleista: miehen on esitettävä itsensä aktiivisena ja menestyvänä toimijana, vaikka sitten omalla erikoisella tavallaan. Esimerkiksi viimeimpänä lainattu miesyrittäjä kertoo, että hänen ekonomin koulutuksensa ei ole ollut turha, vaikka hän nyt enimmäkseen tekee töitä ”kädet savessa”. Aika ajoin hän saa arvaamatonta hyötyä koulutuksen tuomasta osaamisesta, kuten taloutta koskevasta teoretiedosta, ajattelemisen ja tiedonhankinnan taidoista ja kokonaisuuksien hahmottamisesta. Miesten haastateluissa on kuitenkin sellaisiakin mainintoja, joissa yksi haastateltava näkee muiden silmissä olevansa ”vaan tällanen hunsvotti ku tekee jotain” ja toinen toteaa joidenkin ajattelevan, että ”ryhdyit sit tollaseen”. Outoa alaa ja elämäntapaa on seliteltävä, vaikka arvioisikin itse harjoittavansa

järkevää toimintaa.

Suorimpia esimerkkejä vähättelystä kertovat tutkimuksissani kaksi elämäntapayrittäjäaineiston naista, joilla on yhteinen koiraharrastajia ja muita matkailijoita palveleva majoitus- ja ruokapalveluyritys. Yrityksen perustamisvaiheessa heitä ei otettu vakavasti miesvetoisissa pankeissa ja lupatoimistoissa. Pankissa heitä verrattiin siellä samaan aikaan vierailleisiin kultapossukerholaisiin eli lapsiin, ja muualla heitä on tytöteltty. Jos vanha nainen ei ole yrittäjyysidealin keskiössä, eivät ole kolmekymppiset naisetkaan: ”emme ole keski-ikäisiä, jakkupukuaisia rouvia ja meillä on vielä pitkät hiukset”. Rahoitusalan henkilö saa erityisen tiukkaa kritiikkiä: ”kyseinen herrashenkilö töissä, joka antoi henkilökohtaisia mielipiteitä meistä ja meidän yritys-toiminnan mahdollisuuksista ja hänellä ei ollut mitään perusteluita siihen”.

Kun on perustamassa sydänverellä kunnostettuun paikkaan intohimolla suunniteltua yritystä, oman habituksen ja idean vähättely tuntuu syvällä, vaikka sitä ei saa näyttää. Naiset ovat selvinneet monipuolisella osaamisellaan, mutta heidän on pitänyt käyttää kyseenalaisia keinoja saadakseen asiallista kohtelua:

ukottelin sen [hallintoviranomaisen] maan rakoön [yrityskumppani: mul ois kyl menny jauhot suuhun siin vaihees] et si ku kuitenkin tietää asioista ja on semmonen monitaitonen ni sit on saanu onneks monesti ne suut hiljaseksi vaikka alkuvaikutelma ei välttämät oollu aina sitte semmone heillä. – – Ja me olemme kuitenkin ihan täysin saavuttanu ne tavoitteet. Hän [rahoitusasiantuntija] ei ymmärtäny kuin me voidaan tehdä ruokailusta katetta niin paljon ja, hän ei ymmärtäny oikein mitään mutta, se oli vähä harmi ku se vaikutti siihen meitä rahotukseen.

Näyttää siltä, että kannustettavan innovatiivisuuden ja naurettavan outouden välinen raja on välillä hiuksenhieno ja toimijasta riippuvainen. Tämä on tavallaan ymmärrettävää, mutta maaseudun elävänä pitämiseksi haitallista.

Oman elämän kaupallistamisesta

Kun halutusta elämäntavasta tai pitkäaikaisesta harrastuksesta tulee yritys-toimintaa, kyse ei ole pelkästä työstä vaan koko persoonan valjastami-

sesta osaksi kaupallista toimintaa. Juuri työn ja muun elämän sekoittuminen on maaseutuyrittäjyydelle jo vanhastaan tyyppillistä, mutta samalla uutta ja outoa voivat olla alavalinnat ja yhteenkietoutumisen intensiivisyys. Siihen ollaan kuitenkin valmiita, sillä elämäntapa-aineiston koiraharrastajia palvelevat yrittäjät ovat aktiivisesti suunnanneet kohti tiettyä elämäntapaa tai halunneet tehdä harrastuksestaan työn. Merkkileppäntavaa on, että yrittäjäksi ryhtymisessä ovat taustalla myös aiemmasta työstä pois työntäneet syyt. Työelämäntutkija Raija Julkunen (2008) on todennut, että työn kollektiivisten suojien rapauduttua ongelmat yksilöllistyvät eli työn epämuukavuudet tähtävät itseensä. Myös elämäntapayrittäjäaineistossa epämuukavuudet, kuten stressi, kiire, epävarmuus, työttömyyspätkät, pätkätyöt ja itselle kuviteltavissa olevan tulevaisuuden huonous, ajoivat uuden toimeentulovaihtoehdon etsintään. Kun muutosta lähdettiin toteuttamaan, yritys-idean myötä tarve maaseutumaiseen paikkaan oli ilmeistä. Toteutetut ratkaisut ovat yhdistävästä tekijästä, elämäntapayrittäjyydestä, huolimatta hyvin yksilöllisiä, mikä on tyyppillistä uuden talouden ajalle.

Tätä lainausta olen käyttänyt aiemminkin (Ikonen 2016) kuvaamaan aiemman palkkatyön epämuukavuuksia ja tämän työn tulevaisuuden ahdistavuutta:

mun oikea työ on pankissa, ja mul on työsuhte edelleen sinne. Ja mä jäin äitiyslomal. – – se et miten mä oon tähän [yrittäjyyteen] ajautunu niin, meil on ollu aika paljon yt-neuvotteluita meil töissä, ja tää et meil tuli lapsi niin se osu aika hyvään kohtaan, mut ehkä se pisti myöskin ajattelemaan et jos jotain muuta täs elämän ajan voi tehdä. – – meidän ala on tosi tuloskeskeistä ja on paljon menny myynnilliseks siit mitä se on aikanaan ollu. Sitäkin on alkanu miettii et se työtahti on aika hurja parhaillaan ollu. – – jos mä mietin et montako kymmentä vuotta mul on tätä työuraa jäljellä ni, emm ainakaan jaksu sitä niin kauaa. – – ihmiset vedetään muutamas vuodes oikeesti sen mehut irti, ja sit sä oot niinku ihan kaikkies antanu.

Haastateltavien joukossa on niitä, jotka ovat jääneet työttömiksi tai tehneet liikaa töitä. He ovat kokeneet, ettei johto arvosta heitä tai että työtä ei työolosuhteiden takia pysty tekemään niin hyvin kuin haluaisi. Juuri se, että työn haluaisi tehdä

mahdollisimman hyvin, yhdistää molempien aineistojen yrittäjiä. Heillä on intohimo omaa osaamistaan vastaavaa työtä kohtaan. Intohimoinen työ- ja palveluasenne näkyy asiakkaille ja muuntuu taloudelliseksi arvoksi. Kuitenkin siinä, että kaikki on kiedottu yhteen, on riskinsä. Onko harrastus enää rentouttavaa, kun se on myös työtä? Jääkö aikaa nauttia halutusta elämäntavasta? Miltä tuntuu, kun yksityinen tila avataan vierailijoilla ja kun töissä ollaan juuri silloin, kun asiakkaat ja useimmat muut ovat vapaalla? Mitä jos yritys ei ole riittävän kannattava ja toista työtä ei enää jaksata tehdä rinnalla? Mitä seuraa, jos intohimo hiipuu?

Kyse on itsen vastuuttamisen, yrittäjähengen ja muutosta pelkäämättömän asenteen hinnasta, joka jää yksilön maksettavaksi. Yrittäjän sosiaaliturva voi olla varsin huono ja työvoimaviranomaisten tulkinnat arvaamattomia, joten taloudellinen riski on suuri. Kun koko elämäntapa on muutettu, esimerkiksi investoitu merkittävästi aikaa ja rahaa uuden asuin ympäristön muokkaamiseen ja hankittu eläimiä, paluu kaupunkiin palkkatyön etsintään on lähes mahdotonta. Kuitenkin elämäntilanteessa voi tapahtua muutoksia – kuten lasten syntyminen, heidän harrastuksensa, oma tai läheisen sairastuminen – jotka alkavat viedä aikaa ja huomiota. Tästä yksilöllisesti kannetusta riskistä ei maaseutuakaan koskevassa innostushenkisessä muutospuheessa muistuteta. Varjopuolista on syytä puhua, sillä etenkin yksinyrittäjien sekä kahden pienyrittäjän taloudessa elävien tulotaso on heikko (Ojala ym. 2017).

Vastapuolena on autonominen, omien arvojen mukainen työ. Arvoista ja halutuista toimintatavoista pidetään kiinni asiakasvuorovaikutuksessa. Esimerkiksi elämäntapayrittäjät pyrkivät vastaamaan asiakkaiden toiveisiin, mutta ne eivät saa olla liian kaukana yrittäjien omasta halutusta elämäntavasta. Asiakkaiksi haetaan ihmisiä, joiden kanssa arvot kohtaavat ja jotka ymmärtävät ja osalltataan auttavat ylläpitämään elämäntapaa. Tällöin jaksamisesta voi tulla haaste varsinkin palveluja kotiympäristössään tarjoaville yrittäjille, kun asiakkaiden kanssa vietetään aikaa myös varsinaisen asiakastilanteen ulkopuolella. Jotkut tutkijat toteavat, että kotiperusteisessa matkailussa asiakassuhteen ei pitäisi olla ystävyyttä (esim. Brandth &

Haugen 2012), mutta toisaalta elämäntapayrittäjyydessä juuri intiimisyys on sekä vaatimus että motivaation lähde (Cederholm & Hultman 2010). Yrittäjien ja asiakkaiden samojen kiinnostuksen kohteiden jakamisessa on näin ollen sekä riskejä että vahvuuksia.

Lopuksi: Oudon ja tavallisen tunnustaminen maaseudun uudeksi normaaliksi

Olen tässä artikkelissa kuvannut, mitä maaseutukontekstissa uutta ja vanhaa on työelämän yksilötasolle tulevissa muutoksissa, kuten siinä, että tärkeäksi on noussut itsen esittäminen ja koko persoonan sitominen työhön. Molemmissa aineistoissani yrittäjät ovat halunneet keskittyä enemmän yrityksen sisältöön kuin ulkoiseen esitykseen. Itsen tuotteistaminen tuntuu vieraalta ja vieraannuttavalta pitkän linjan naisyrittäjistä, jotka ovat kulkeneet yrittäjätalvaan perinteisen naista-paisesti harjoittaen yrittäjyyttä perheen ohella, jolloin yrittäjyyden tehokkuus ja kasvu ovat saattaneet olla vähäisiä. Tällainen yrittämisen tapa näyttää nyt jäävän vaille tunnustusta. Samalla olen todennut molempien aineistojeni avulla, että uudelle työlle tyypillinen eri elämäntilanteiden sekoittuminen on maaseudulla tuttua. Tätä sekoittumista tapahtuu myös täysin uusilla aloilla, kuten koiramatkailussa, kun työn ja talouden muutoksiin reagoiminen synnyttää uudenlaisia ja oudon tuntuja liikeideoita.

Hankalissakin tilanteissa selviytymisessä motiivoi suhde asuinpaikkaan ja yrityksen toimipaikkaan, joihin on investoitu paljon aikaa, rahaa, työtä ja tunteita. Sekä elämäntapa- että naisyrittäjien seuranta-aineistossa maaseutupaikkaan on kiinnitytty lujasti. Nykyisin on normaalia, että ihmisten oletetaan muuttavan paljon ja välttävän yhteen paikkaan asettumista (Ikonen 2013; Stockdale & Haartsen 2018). Onkin etuoikeus jopa globaalissa mittakaavassa, jos voi jäädä maalle ja tehdä työtä tavalla, jonka kokee omakseen. Paitsi näiden kahden aineiston ihmisille, myös monelle muulle maaseutu on resurssi. Ainakin ne ihmiset, jotka ovat maaseutumaisesta ympäristöstä ja elämisestä kiinnostuneita, tuntevat jo maaseudun potentiaalin

melko hyvin. Kenties enemmän kuin maaseudun markkinointia sinänsä tarvittaisiin keinoja ja tukea, joilla mahdollistaa asuminen maaseudulla. Ennen kaikkea kyse on työnteon mahdollistamisesta. Konkreettisten keinojen – esimerkiksi paljon esillä olleet nopeat tietoliikenneyhteydet, bioenergian ja luomutuotannon tukeminen – lisäksi aineistoni perusteella kaivataan tunnustuksen antamista monenlaiselle, oudolle ja pienimuotoiselle toiminnalle. Se tarkoittaa tekemisen takana olevan ihmisen arvostamista, yritystä ymmärtää liikeideaa, innovatiivisuuden käsitteen laventamista ja myös tavallisuuden esille nostamista. Se merkitsee myös hallitsevien ja marginaaliin jäävien toimimisen tapojen taustalla olevien valtasuhteiden näkemistä ja purkamista.

Aineistojeni perusteella näyttää myös siltä, että tilan on annettava yllättää. Maaseutu ympäristön vanhat rakennukset voivat muuntua vaikka säältä suojaavaksi ja maaseudulle sesongin ulkopuolellakin väkeä vetäväksi koiraharrastuspaikaksi ja metsä tai joutopelto voi sopia koirien harjoittamiseen, vain pari tämän tutkimuksen esimerkkiä mainitakseni. Eräs tapa luoda työtä ja sopeutua niukkojen resurssien ja itsensä vastuuttamisen aikaan on hyödyntää ja markkinoida erityisiä paikkoja, yksilöllisyyttä ja erikoistaitoja. Tilan luovaan käyttöön kannustaa salliva ilmapiiri, jossa uusia tapoja käyttää tilaa eivät katsoisi kieron lupaviranomaiset sen paremmin kuin lähiyhteisötkään. Tilan luovaa käyttöä edesauttaa myös yrittäjien avarakatseisuus tarttua yllätyksiin, kuten siihen, että jokin tila ei toimikaan aiotussa tarkoituksessa mutta saattaa soveltua toiseen. Tällainen avoimuus ja mielikuvituksellisuus voi synnyttää uusia, innovatiivisia tapoja hyödyntää maaseudun eri puolia. Samalla

on eduksi, jos paikasta pystyy hiemaan irtaantumaan, jos sen väestöpohja ei riitä, verkostoitumalla pienen paikallisyhteisön sisällä mutta digitalisaation mahdollistamana myös sen yli.

En väitä, että maaseutu olisi yleisesti ahdasmielinen paikka. Koska on tarve kehittää maaseutualueita ja pitää huolta niillä jo olevasta infrastruktuurista sekä ennen kaikkea ihmisistä, uusista ja vanhoista, nuorista ja ikääntyneistä, maaseudulla on paljon aktiivista kehittämistoimintaa. Esimerkiksi sosiaalisen median kanavat on monissa järjestöissä, verkostoissa ja yrityksissä otettu tehokkaasti käyttöön. Verkkoviestinnässä maaseutu näyttää dynaamiselta: hiljaisiin signaaleihin tartutaan nopeasti ja mahdollisuuksia valjastaa ne maaseudun elinvoimaa lisäämään tutkitaan aktiivisesti.

Aineistoni perusteella näyttää kuitenkin, että arjen tasolla maaseudun naisyrityksillä ja elämäntapayrittäjillä on kokemuksia vähättelystä, sivuun jättämisestä ja lokeroinnista. Näiden takana ovat kulttuuriin rakentuneet epätasa-arvoiset valtasuhteet, jotka sallivat tällaisen toimintamallin vahvemmassa asemassa oleville ihmisille, jotka eivät välttämättä itse huomaa toiminnassaan mitään epäasiallista. Jos vallitseva ajattelumalli on sellainen, että taloudellinen kasvu tapahtuu teknologisten innovaatioiden kautta ja muunlainen toiminta ja tavoitteet ovat taloutta tuskin lainkaan, ylläpidetään luovuutta tukahduttavia valtasuhteita. Kovan valtavirtatalouden ulkopuolelle jää paljon toimintaa, joka on tärkeää sekä inhimilliselle kestävävyydelle että yhteiskuntien kokonaisvaltaiselle ylläpidolle. Kyse on inhimillisistä innovaatioista. Tämän toiminnan näkeminen tarkoittaa niin oudon kuin tavallisenkin tunnustamista ja outouden tekemistä maaseudun uudeksi normaaliksi.

Lähteet

- Adkins, Lisa 2016. Contingent labour and the rewriting of the sexual contract. Teoksessa Adkins, Lisa and Maryanne Dever (toim.). *The post-Fordist sexual contract*. Palgrave Macmillan, Basingstoke. 1–28.
- Ahl, Helene J. 2002. *The Making of the Female Entrepreneur. A Discourse Analysis of Research Texts on Women's Entrepreneurship*. Jönköping International Business School, Jönköping.
- Anttila, Timo & Tomi Oinas 2017. Kohti 24/7-yhteiskuntaa? Teoksessa: Pyöriä, Pasi (toim.). *Työelämän myytit ja todellisuus*. Gaudeamus, Helsinki. 100–112.
- Armila, Päivi, Terhi Halonen & Mari Käyhkö 2016. Reunamerkitöitä hylkysyrjästä. Nuorten elämänraameja ja tulevaisuudenkuvia harvaanasutulla maaseudulla. Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura, Julkaisuja 178, Helsinki.
- Ateljevic, Irena & Stephen Doorne 2000. 'Staying within the fence': Lifestyle entrepreneurship in tourism. *Journal of Sustainable Tourism* 8:5, 378–392.
- Brandth, Berit & Marit Haugen 2012. 'Farm tourism and dilemmas of commercial activity in the home', *Hospitality & Society*, 2:2, pp. 179–96.
- Brandth, Berit & Marit Haugen 2014. Embodying the rural idyll in farm tourist hosting. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism*, 14, 101–115.
- Bunce, Michael 2003. Reproducing rural idylls. Teoksessa: Cloke, Paul (toim.). *Country visions*. Pearson, Harlow. 14–30.
- Cater, Carl & Louise Smith 2003. New country visions: Adventurous bodies in rural tourism. Teoksessa: Cloke, Paul (toim.). *Country visions*. Pearson, Harlow. 195–217.
- Cederholm, Erika Andersson & Johan Hultman 2010. The value of intimacy – negotiating commercial relationships in lifestyle entrepreneurship. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 10:1, 16–32.
- Coleman, Rebecca 2017. A sensory sociology of the future: Affect, hope and inventive methodologies. *The Sociological Review* 65:3, 525–443.
- Crouch, David & Luke Desforges 2003. The sensuous in the tourist encounter introduction: The power of the body in tourist studies. *Tourist Studies* 3:1, 5–22.
- Dashtipour, Parisa 2014. Freedom through work: The psychosocial, affect and work. Teoksessa: Kenny, Kate & Marianna Fotaki (toim.). *The psychosocial and organization studies. Affect at Work*. Palgrave Macmillan, New York. 104–125.
- Dejours, Christophe 2007. Subjectivity, Work and Action. Teoksessa: Deranty, Jean-Philippe, Daniel Petherbridge, John Rundell & Robert Sinnerbrink (toim.). *Recognition, work, politics: New directions in French critical theory*. Brill, Leiden. 71–88.
- Di Domenico, Marialaura & Paul A. Lynch 2007. Host/guest encounters in the commercial home. *Leisure Studies* 26:3, 321–338.
- Gill, Rosalind & Andy Pratt 2008. In the social factory? Immaterial labour, precariousness and cultural work. *Theory, Culture and Society* 25:7-8, 1–30.
- Gregg, Melissa 2011. *Work's Intimacy*. Polity Press, Cambridge.
- Giazitzoglou, Andreas & Simon Down 2017. Performing Entrepreneurial Masculinity: An Ethnographic Account. *International Small Business Journal* 35:1, 40–60.
- Gillespie, Dair L., Ann Leffler & Elinor Lerner 2002. If it weren't for my hobby, I'd have a life: Dog sports, serious leisure, and boundary negotiations. *Leisure Studies* 21: 3–4, 285–304.
- Guðrún Helgadóttir & Ingibjörg Sigurðardóttir 2008. Horse-based tourism: Community, quality and disinterest in economic value. *Scandinavian Journal of Hospitality and Tourism* 8:2, 105–121.
- Hall, Michael C. 2009. Sharing space with visitors. The servicescape of the commercial exurban home. Teoksessa: Lynch, Paul, Alison J. McIntosh & Hazel Turker (toim.). *Commercial homes in tourism. An international perspective*. London, Routledge. 60–72.
- Hamilton, Eleanor 2013. The Discourse of Entrepreneurial Masculinities (And Femininities). *Entrepreneurship & Regional Development* 25:1–2, 90–99.
- Haraway, Donna 2003. *The companion species manifesto: dogs, people, and significant otherness*. Prickly Paradigm Press, Chicago.
- Harni, Esko & Miikka Pyykkönen 2018. Yrittäjyyskasvatus ja kansalaisuuden eetos. *Sosiologia* 55:3, 281–297.
- Honkasalo, Marja-Liisa 2008. *Reikä sydämessä. Sairaus pohjoiskarjalaisessa maisemassa*. Vastapaino, Tampere.
- Honneth, Axel 1995. *The Struggle for Recognition*. Polity Press, Cambridge.
- Howie, Luke & Perri Campbell 2013. Guerrilla Selfhood: Imagining Young People's Entrepreneurial Futures. *Journal of Youth Studies* 19:7, 906–920.

- Ikonen, Hanna-Mari 2018a. Letting them get close: Entrepreneurial work and the new normal. Teoksessa: Stephanie Taylor & Susan Luckman (toim.). *The New Normal of Working Lives. Critical Studies in Contemporary Work and Employment*. Palgrave Macmillan, Basingstone. 256–283.
- Ikonen, Hanna-Mari 2018b. "Sitä palkintoo ei ehkä koskaan tule": Toimijuuden tunnustus ja maaseudun naisyrittäjät. *Sosiologia* 55:2, 115–129.
- Ikonen, Hanna-Mari 2017. Passionately yours: Managing emotional and spatial boundaries in lifestyle-based self-employment. *Hospitality and Society* 7:3, 263–280.
- Ikonen, Hanna-Mari 2016. Sopiva tila, sopiva mielentila: maaseutupaikan tarjoaminen vierailijoille. *Matkailututkimus* 12:1, 44–58.
- Ikonen, Hanna-Mari 2013. Precarious Work, Entrepreneurial Mindset and Sense of Place: Female Strategies in Insecure Labour Markets. *Global Discourse* 3:3–4, 467–481.
- Ikonen, Hanna-Mari 2008. Maaseudun naiset yrittäjinä. Elettäjä käytäntöjä ja jaettuja tulkintoja yrittävässä yhteiskunnassa. *Acta Universitatis Tamperensis* 1291. Tampere University Press, Tampere.
- Ikonen, Hanna-Mari & Minna Nikunen (arvioitavana). Young adults and the tuning of the entrepreneurial mindset in neoliberal capitalism. *Journal of Youth Studies*.
- Ikonen, Hanna-Mari & Samu Pehkonen 2017. 'I <3 my high-performance dog': Love for the sport in agility coach representations in social media. *Sport in Society* 20:11, 1684–1698.
- Jokinen, Eeva 2005. Aikuisten arki. Gaudeamus, Helsinki.
- Julkunen, Raija 2008. Uuden työn paradoksit. Keskusteluja 2000-luvun työprosess(e)ista. Vastapaino, Tampere.
- Kelly, Peter 2006. The Entrepreneurial Self and 'Youth-at-Risk': Exploring the Horizons of Identity in the Twenty-First Century. *Journal of Youth Studies* 9:1, 17–32. Littler, Jo 2013. Meritocracy as plutocracy: The marketising of 'equality' under neoliberalism. *New Formations* 80:1, 52–72.
- Luckman, Susan 2015. Women's micro-entrepreneurial homeworking. *Australian Feminist Studies* 30:84, 146–160.
- Lund, Giuliana 2014. Taking teamwork seriously: The sport of dog agility as an ethical model of cross-species companionship. Teoksessa: James Gillett & Michelle Gilbert (toim.): *Sport, animals, and society*. Routledge, New York. 101–123.
- McRobbie, Angela 2013. Feminism and the New Mediated Maternalism: Human Capital at Home. *Feministische Studien* 31:1, 136–143.
- Moisio, Sami 2012. Valtio, alue, politiikka: Suomen tilasuhteiden sääntely toisesta maailmansodasta nykypäivään. Vastapaino, Tampere.
- McNay, Lois 2008. *Against Recognition*. Polity Press, Cambridge.
- Ojala, Satu, Pasi Pyöriä, Hanna-Mari Ikonen & Tuija Koivunen 2017. Yrittäjien työaika ja tulot. Teoksessa: Pasi Pyöriä, Pasi (toim.): *Työelämän myytit ja todellisuus*. Gaudeamus, Helsinki. 145–162.
- Ritchie, Brent 2011. Sport tourism—Small-scale sport event tourism: The changing dynamics of the New Zealand Masters Games. Teoksessa: Novelli, Marina (toim.). *Niche tourism: Contemporary issues, trends and cases*. Routledge, New York. 167–170.
- Roberts, Lesley & Derek Hall 2004. Consuming the countryside: Marketing for 'rural tourism'. *Journal of Vacation Marketing*, 10, 253–263.
- Sennett, Richard 2008. *The Craftsman*. Yale University Press, New Haven.
- Serrano Pascual, Amparo & Paz Martín Martín 2017. From 'Employability' to 'Entrepreneurial-ity' in Spain: Youth in the Spotlight in Times of Crisis. *Journal of Youth Studies* 20:7, 798–821.
- Short, Brian 2006. *Idyllic ruralities*. Teoksessa: Cloke, Paul, Terry Marsden & Patrick Mooney (toim.). *Handbook of rural studies*. Sage, London. 133–148.
- Stockdale, Aileen & Tialda Haartsen 2018. Editorial introduction: Putting rural stayers in the spotlight. *Population, Space and Place* 24:4, 1–8.
- Taylor, Stephanie 2015. A new mystique? Working for yourself in the neoliberal economy. *The Sociological Review* 63:1, 174–187.
- Valkonen, Jarno 2011. *Palvelutyön taito*. Vastapaino, Tampere.
- Vepsäläinen, Mia & Kati Pitkänen 2010. Second home countryside: Representations of the rural in Finnish popular discourses. *Journal of Rural Studies* 26:2, 194–204.
- Vähämäki, Jussi 2009. *Itsen alistus. Työ, tuotanto ja valta tietokapitalismissa*. Tutkijaliitto & Like, Helsinki.
- Vänskä, Annamari 2011. Queer + pedagogia = mahdollon yhtälö? *Kasvatus* 42 (5), 455–467.
- Ypäjän hevosopisto 2009. Kansainvälinen hevosmatkailututkimus 2009. Innolink research. [http://87.108.50.97/relis/REL_LIB/NSF/0/8C46D7EEFOCA67EFC22578F0003DC083/\\$FILE/Hevosmatkailututkimus%20kuluttajat.pdf](http://87.108.50.97/relis/REL_LIB/NSF/0/8C46D7EEFOCA67EFC22578F0003DC083/$FILE/Hevosmatkailututkimus%20kuluttajat.pdf) 21.5.2018.